

راه رسیدن به یقین از نگاه امام علی(ع)

صاحب تفسیر مشکاة گفت: راه تقوا این است که انسان از این همه عبرت غافل نشود و آن‌ها را جدی بگیرد.

صاحب تفسیر مشکاة گفت: راه تقوا این است که انسان از این همه عبرت غافل نشود و آن‌ها را جدی بگیرد.

محمدعلی انصاری صاحب تفسیر مشکاة به گزارش ایکنا از خراسان رضوی، محمدعلی انصاری، صاحب تفسیر مشکاة، در نشست‌ای که محتوای آن از کانال‌های مجازی منتسب به این مفسر قرآن کریم منتشر می‌شود، با موضوع «شیوه نامه تقوا به بیان امیرالمؤمنین(ع)» اظهار کرد: امیرالمؤمنین(ع) در بیان مراحل و نشانه‌های اهل تقوا، یکی از مهم‌ترین واژه‌ها را «حَذَر» معرفی می‌کند؛ واژه‌ای که معنای دقیق آن مراقبت، اجتناب، ترس آگاهانه و آماده باش دائمی است.

وی ادامه داد: در قرآن نیز آمده است: «حُذُوا حِذْرَكُمْ»؛ یعنی مراقب باشید، هوشیار باشید و از خطرات دوری کنید. جالب اینکه عرب به اسلحه هم «حَذَر» می‌گوید، چون سلاح ذاتاً با نگرانی و احتیاط همراه است. گفته‌اند: اگر اسلحه پُر باشد، یک نفر از آن می‌ترسد؛ همان کسی که لوله اسلحه به سوی اوست. اما اگر اسلحه خالی باشد، دو نفر می‌ترسند؛ هم آن که اسلحه به سوی او گرفته شده و هم صاحب اسلحه، چون می‌داند ابزارش بی اثر است. پس واژه «حَذَر» دقیقاً همین معنا را دارد: حالتی از مراقبت و ترس خردمندانه.

صاحب تفسیر مشکاة بیان کرد: امیرالمؤمنین(ع) می‌فرمایند: متقی چنین حالتی دارد؛ سراسر وجودش پوشیده از مراقبت است. با این همه، بسیاری از مترجمان قرآن، تقوا را صرفاً «پرهیز» ترجمه کرده‌اند، در حالی که در هیچ کتاب لغت، «تقوا» به معنای ساده پرهیز نیست. همان گونه که توضیح داده شد، تقوا یعنی حفظ اعتقاد و پاسداری از وجود. انسانی که می‌خواهد سالم بماند، هر غذایی نمی‌خورد، هر کاری انجام نمی‌دهد؛ بلکه مراقب است. متقی نیز همین گونه است: در گفتار، نگاه، رفتار، ارتباطات و انتخاب‌ها مراقبت دائمی دارد. هر سخنی را نمی‌گوید، هر حرفی را نمی‌شنود، به هر جایی نمی‌رود و با همه همنشین نمی‌شود.

انصاری افزود: وقتی این حالت مراقبت شکل گرفت، آن گونه که حضرت فرموده‌اند، انسان را به سوی عمل صحیح می‌کشاند؛ یعنی همین بیداری، انگیزه‌ای می‌شود برای شتاب در انجام کارهای درست و ترک کارهای نادرست. پس از این مرحله، امام(ع) می‌فرمایند: راه تقوا آن است که انسان تلاش کند ایمان خود را به مرحله یقین برساند؛ اعتقادش را اوج دهد تا جایی که هیچ شک و تردیدی در آن باقی نماند. یقین یعنی ایمانی محکم و استوار.

وی بیان کرد: اما چگونه می‌توان به یقین رسید؟ دو چیز انسان را به یقین می‌رساند: علم و عبادت. چنان که خداوند فرموده است: «وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ». برخی مفسران این آیه را چنین معنا کرده‌اند: «با بندگی خدا، به یقین می‌رسی». بنابراین متقی نخست آگاهی می‌آموزد و سپس با عمل و عبادت، ایمانش را استحکام می‌بخشد. حضرت تأکید می‌کنند: اگر یقین در وجود انسان بیاید اما اثر بیرونی نداشته باشد، در حقیقت یقین نیست؛ پس متقی یقین را تحصیل می‌کند و آن را در رفتار خود به زیبایی بروز می‌دهد؛ در خانه، در جامعه، در ارتباط با مردم و در رابطه با خدا.

صاحب تفسیر مشکاة در ادامه گفت: در ادامه، امیرالمؤمنین(ع) به موضوع مهم «عبرت» اشاره می‌کنند. خداوند در همه انسان‌ها عامل عبرت قرار داده است. پدر برای فرزند عبرت است و فرزند برای پدر. بیمارستان برای ورزشکار عبرت است و باشگاه برای بیمار. تندرست برای بیمار عبرت است و بیمار برای تندرست. فقیر برای غنی عبرت است و غنی برای فقیر. دیروز انسان عبرت امروز اوست و امروز عبرت فردایش.

وی افزود: راه تقوا این است که انسان از این همه عبرت غافل نشود و آن‌ها را جدی بگیرد. حضرت سپس مرحله مهم دیگری را بیان می‌کنند: گاهی خدایا اولیای الهی نمی‌گویند فقط «این کار را نکن»؛ بلکه می‌گویند «اصلاً به آن نزدیک نشو». همانند تابلوهایی که روی خطوط مرزی نوشته‌اند: «نزدیک نشوید». قرآن فرمود: «وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْنَى»؛ یعنی حتی به مقدمات، محیط و زمینه‌های آن نزدیک نشوید. یا «وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ»؛ به مال یتیم نزدیک نشوید، مگر برای حفظ و اصلاح.

انصاری افزود: متقی کسی است که وقتی نهی الهی را می‌شنود، می‌پذیرد، عقب نشینی می‌کند و به آن مرز نزدیک نمی‌شود. این همان «زجر» است؛ یعنی بازداشتن شدن از کارهای ناپسند و رعایت خطوط قرمز. در مسیر تقوا، ترک گناه چنان اثری

دارد که گاهی از بسیاری از عبادات هم مؤثرتر است. انسان ممکن است سی یا چهل سال پاک دامن زندگی کند، اما یک لغزش، همه گذشته را نابود کند. این اثر شگفت گناه است.

وی اظهار کرد: پیامبر اکرم(ص) در خطبه شعبانیه، هنگام توضیح وظایف ماه رمضان، ده ها نکته بیان کردند. در پایان کسی پرسید: «یا رسول الله، بهترین عمل در ماه رمضان چیست؟» پیامبر با شنیدن این سؤال گریستند. امیرالمؤمنین(ع) علت را جویا شدند. پیامبر فرمودند: «نخست پاسخ سؤال: با فضیلت ترین عمل در ماه رمضان ترک گناه است؛ نه نماز شب، نه قرآن، نه افطار دادن؛ هیچ کدام به اندازه ترک گناه نیست.»

صاحب تفسیر مشکاة تصریح کرد: سپس فرمودند گریه اش برای آن است که می بیند در همین ماه رمضان، محاسن علی(ع) با خون فرزندش خضاب می شود. امیر(ع) بی درنگ پرسید: «آیا در آن لحظه دینم سالم است؟» پیامبر فرمودند: «آری.» امام فرمود: «پس باکی نیست؛ مرگ اگر مرد است، بیاید تا او را در آغوش بگیرم.»

انصاری گفت: امیرالمؤمنین(ع) ادامه می دهند: راه تقوا آن است که انسان نخست نهی ها را بپذیرد (قَزَجَرَة)، سپس اوامر را اجابت کند (قَأْجَابَ). پس از این مرحله، انسان وارد مقام «انابه» می شود؛ یعنی توجه دائمی به خدا در همه امور: نگاه کردن، غذا خوردن، سخن گفتن، تصمیم گرفتن، رد کردن، قبول کردن، نشستن، برخاستن، خرید، فروش، انتخاب و... با جهت دهی الهی. چنین انسانی «مُتَّيِب» است؛ و بهشت مشتاق اوست. در نهایت، پس از انابه، نوبت به «توبه» می رسد؛ یعنی بازگشت آگاهانه و صادقانه از هر خطا و لغزش.